

У віснику містяться результати нових досліджень у галузі філософії, релігієзнавства та політичних наук.
Для наукових працівників, викладачів, студентів.

В вестнике содержатся результаты новых исследований в области философии, религиоведения и политических наук.
Для научных работников, преподавателей, студентов.

The Herald includes results of research in the fields of philosophy, religious studies and political sciences.
For scientists, professors, students.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Харьковщенко Євген Анатолійович, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Предко Олена Іллівна, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Колібан Оксана Олександрівна, канд. філос. наук, асист.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АДРЕСА РЕДКОЛЕГІЇ

01033, Київ-33, вул. Володимирська, 60,
філософський факультет ☎ (38044) 239 32 81

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою філософського факультету
23.04.18 (протокол №8)

ЗАРЕЄСТРОВАНО

Державною реєстраційною службою України.
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 20954-10394Р від 24.02.2014

Внесено до переліку наукових фахових видань України
(затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
від 12.05.2015 № 528)

ЗАСНОВНИК ТА ВИДАВЕЦЬ

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"

АДРЕСА ВИДАВЦЯ

01601, Київ-601, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43;
☎ (38044) 239 32 22; факс 239-31-28

Редакційна колегія

Бондаренко Віктор Дмитрович, д-р філос. наук, проф.,
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
Кондратьєва Ірина Владиславівна, д-р філос. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кононенко Тарас Петрович, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Конотоп Людмила Григорівна, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Марченко Олексій Васильович, д-р філос. наук, проф.,
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького
Малкіна Ганна Миколаївна, д-р політ. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Панченко Валентина Іванівна, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Руденко Сергій Валерійович, д-р філос. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Батрименко Олег Володимирович, д-р політ. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Филипович Людмила Олександрівна, д-р філос. наук, проф.,
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
Швед Зоя Володимирівна, д-р філос. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Цвих Володимир Федорович, д-р політ. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Шашкова Людмила Олексіївна, д-р філос. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Ямчук Павло Миколайович, д-р філос. наук, проф.,
Уманський національний університет садівництва

Міжнародна редакційна рада

Абсаттаров Раушанбек Бурамбаєвич, д-р філос. наук, проф.,
Республіка Казахстан, м. Алмати
Гоффманн Генрік, проф.,
Польща, м. Краків
Мирошнікова Олена Михайлівна, д-р філос. наук, проф.,
Російська Федерація, м. Тула
Шахнович Маріанна Михайлівна, д-р філос. наук, проф.,
Російська Федерація, м. Санкт-Петербург
Анастасія Закаріадзе, д-р філос. наук, проф., Грузія, м. Тбілісі
Іраклі Брачулі, д-р філос. наук, проф., Грузія, м. Тбілісі
Серонь Роман, проф., Польща, м. Люблін
Смірнов Михайло Юрійович, д-р соціол. наук, проф.,
Російська Федерація, м. Санкт-Петербург
Лорен Спіт, доктор юриспруденції університету Голден Гейт
(Сан-Франциско) та доктор Богослов'я Університету Бакке
Гредуейт (Сіетл, штат Вашингтон)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Брильов Д. В. До питання інституалізації мусульманської спільноти України: Духовне управління мусульман України "Умма"	5
Заруцька О. А. Ісламська економіка в Україні: перспективи та умови реалізації.....	8
Калач Д. М. Міжюрисдикційний діалог у православному середовищі	13
Кисельов О. С. Івано-Франківський відділ наукового атеїзму: історія, співпраця з компартією та практична діяльність	17
Лозко Г. С. 75-ліття Ордену Бога Сонця: філософсько-історичне осмислення.....	21
Мокієнко М. М. Методологія дослідження розвитку п'ятидесятицької місійної еклезіології	24
Присухін С. І. Принцип універсального призначення благ: уроки Магістеріуму Католицької Церкви.....	27
Санніков С. В. До історії формування крещального богослів'я у баптистській традиції.....	30
Сарапін О. В. До питання про конфесійну приналежність Франциска Скорини.....	35
Стадник М. М. Гносеологія католицизму.....	40
Старовойт І. М. Проблема ґендеру в протестантських деномінаціях в Україні.....	45
Тітов С.М. Череп в сприйнятті первісної людини : пошуки елементів релігійності.....	49
Шадюк Т. А. Пристрасть як об'єкт християнської етики: історико-релігійний аналіз	53

ФІЛОСОФІЯ

Власенко Ф. П. Творчість як самоздійснення людини в інформаційну епоху	57
Дубініна В. О. Філософія мови В. фон Гумбольдта і формування німецької герменевтики XIX ст.....	60
Кобзєва І. О. Філософське осмислення калокагатії.....	64
Левченко Є. В. Віртуалізація: штучний світ для штучних людей	67
Мудраков В. В. Гуманітарні модули філософії політики	71
Носенок Б. Е. Трищини та "гармонійний тремор" уяви як онтологічна характеристика образу.....	75
Хавроненко В. Д. Філософія конфуціанської освіти.....	80

ПОЛІТОЛОГІЯ

Неліпа Д. В. Аналіз основних напрямків навчальної та наукової діяльності кафедри державного управління Київського університету.....	84
Ткач О. І., Ткач А. О. Корупція і демократія в Бразилії: досягнення і нові виклики.....	87
Наші автори	93

РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ

Брилев Д. В. К вопросу институционализации мусульманского сообщества Украины: Духовное управление мусульман Украины "Умма"	5
Заруцкая Е. А. Исламская экономика в Украине: перспективы и условия реализации	8
Калач Д. М. Межюрисдикционный диалог в православной среде	13
Киселёв О. С. Ивано-Франковский отдел научного атеизма: история, сотрудничество с компартией и практическая деятельность	17
Лозко Г. С. 75-летие Ордена Бога Солнца: философско-историческое осмысление	21
Мокиенко М. М. Методология исследования развития пятидесятнической миссионерской экклезиологии	24
Присухин С. И. Принцип универсального предназначения благ: уроки Магистерииума католической церкви	27
Санников С. В. К истории формирования крещального богословия в баптистской традиции	30
Сарапин А. В. К вопросу о конфессиональной принадлежности Франциска Скорины	35
Стадник Н. Н. Гносеология в католицизме	40
Старовойт И. М. Проблема гендера в протестантских деноминациях в Украине	45
Титов С. Н. Череп в восприятии первобытного человека: поиски элементов религиозности	49
Шадюк Т. А. Страсть как объект христианской этики: историко-религиозный анализ	53

ФИЛОСОФИЯ

Власенко Ф. П. Творчество как самореализация человека в информационную эпоху	57
Дубинина В. А. Философия языка В. фон Гумбольдта и формирование немецкой герменевтики XIX века	60
Кобзева И. А. Философское осмысление калокагатии	64
Левченко Е. В. Виртуализация: искусственный мир для искусственных людей	67
Мудраков В. В. Гуманитарные модусы философии политики	71
Носенок Б. Э. Трещины и "гармонический тремор" воображения как онтологические характеристики образа	75
Хавроненко В. Д. Философия конфуцианского образования	80

ПОЛИТОЛОГИЯ

Нелипа Д. В. Анализ основных направлений учебной и научной деятельности кафедры государственного управления Киевского университета	84
Ткач О. И., Ткач А. О. Коррупция и демократия в Бразилии: достижения и новые вызовы	87
Наши авторы	93

RELIGIOUS STUDIES

Brylov D. V.
Institutionalization of the muslim community of Ukraine: The Spiritual administration of muslims of Ukraine "Umma" 5

Zarytska O. A.
Islamic economy in Ukraine: prospects and conditions of realization 8

Kalach D. M.
Inter-jurisdictional dialogue in the orthodox environment 13

Kyselov O. S.
Ivano-Frankyvsyk department of scientific atheism: history, cooperation with the communist party and practical activity 17

Lozko H. S.
75th anniversary of the knightly Order of the Sun God: philosophical and historical reflection 21

Mokienko M. M.
Methodology for the study of the development of pentecostal mission ecclesiology 24

Pryshukhin S. I.
Principal of the universal destination of good: the lessons of Social Teaching of Catholic Church 27

Sannikov S. V.
Toward a history of baptismal theology in baptist tradition 30

Sarapin A. V.
To the question of confessional affiliation Francysk Skoryna 35

Stadnyk M. M.
Cognition of catholicism 40

Starovoit I. M.
The problem of gender in protestant denominations in Ukraine 45

Titov S. M.
Skulls use in perception of ancient man: searching the elements of religiosity 49

Shadiuk T. A.
Passion as object of christian ethics: historical and religious analysis 53

PHILOSOPHY

Vlasenko F. P.
Creativity as a self-realization of a person in the information age 57

Dubinina V. O.
Philosophy of language V. von Humboldt and formation of german hermeneutic of the XIX century 60

Kobzieva I. A.
Philosophical comprehension of kalokagathia 64

Levcheniuk Y. V.
Virtualization: artificial world for artificial people 67

Mudrakov V. V.
Humanitarian modues of philosophy of politics 71

Nosenok B. E.
Flaws and the "harmonic tremor" of the imagination as image's ontological characteristics 75

Havronenko V. D.
Confucian educational philosophy 80

POLITOLOGY

Nelipa D.V.
Analysis of basic sectors of educational and scientific activity
of the department of public administration of the Kyiv university 84

Tkach O. I., Tkach A. O.
Corruption and democracy in Brazil: achivment and new problems 87

Our authors 93

Таким чином, підводячи підсумки проведеного аналізу, необхідно підкреслити наступне.

Сучасні соціальні системи, які залежать від особливостей науково-технічного прогресу та тенденцій історичного розвитку цивілізації, характеризуються прагненням до універсального і цілісного розвитку особистості. Одним із істотних орієнтирів соціокультурного розвитку в інформаційному суспільстві є пріоритет творчої особистості.

Цінності інформаційного суспільства зумовлюють необхідність розвитку таких рис та якостей особистості як: професіоналізм (у напрямку використання сучасних технологій); духовність як переважання в людини духовно-моральних, інтелектуальних якостей (цінностей) над матеріальними; соціальна відповідальність як міра відповідності дій соціальних суб'єктів взаємним вимогам, діючим правовим та іншим соціальним нормам і загальним інтересам; здатність до творчої побудови та реалізації власного життєвого проекту на основі культури і загальносоціальних норм. Саме зміна особистості передують зміні суспільства.

Ф.П. Власенко

ТВОРЧЕСТВО КАК САМОРЕАЛИЗАЦИЯ ЧЕЛОВЕКА В ИНФОРМАЦИОННУЮ ЭПОХУ

В статье рассмотрено творчество как способ самореализации человека в условиях информационной эпохи. Констатируется, что современное общество в значительной степени характеризуется трансформационными процессами, общественно-политическими преобразованиями, поиском прогрессивного пути развития, глобализационными тенденциями и тому подобное. Как следствие, в социальной реальности появляются новые отношения между людьми в сфере культуры, новые условия развития, новая система ценностей, норм и принципов, культурных потребностей и средств их удовлетворения. Обосновано, что при таких условиях творческая деятельность обеспечивает самореализацию личности, а степень реализации ее существенных сил зависит от уровня преобразовательных возможностей в процессе выполняемой работы, связанной с технологическими особенностями, с содержанием конкретного вида деятельности. Доказано, что именно изменение личности предшествует смене общества.

Ключевые слова: общество, личность, информационная эпоха, культура, ценности, творчество.

F. P. Vlasenko

CREATIVITY AS A SELF-REALIZATION OF A PERSON IN THE INFORMATION AGE

In the article is considered the creativity as a way of a self-realization of a person in the conditions of the information age. Modern society is largely characterized by transformational processes that are accompanied by social and political transformations, the search of a progressive path of a development, globalization trends and so on. As a result, in the social reality there are new relationships between people in the field of culture, new conditions of the development, new system of values, norms and principles, cultural needs and the means of their satisfaction. Under such conditions, a modern person is in a creative search of identity that would be adequate to the challenges of globalization and is increasingly aware that the existence of each society is a holistic, complex and self-organized system, which coexists on the basis of co-evolution with other systemic phenomena in the world.

It is stated that the important problem that needs the theoretical solution, taking into account the contemporary level of social and philosophical knowledge, is the development of a modern personality as a result of the individual's adoption of the achievements of culture, social roles, public and personal experience that transforms a person into a creative subject. Therefore, the actuality of the theme of the research is determined by the needs of social practice, which predetermine the necessity of the person's formation whose features would be up to the requirements of time.

It is grounded that a creative activity ensures the self-realization of personality, and the degree of realization of its essential forces depends on the level of transforming opportunities in the process of work that is associated with technological features, with the content of a particular type of activity.

It is proved that the values of the information society determine the necessity of the development of such features and qualities of the personality as: professionalism (in the direction of using modern technologies); spirituality as a predominance in the person of spiritual and moral, intellectual qualities (values) over the material; social responsibility as a measure of compliance of actions of social subjects with mutual requirements, applicable legal and other social norms and common interests; the ability to creatively build and implementation of their own life project on the basis of culture and general social norms. It is exactly that the personality change precedes the change of society.

Key words: society, personality, information age, culture, values, creativity.

УДК 101.1

В. О. Дубініна, канд. філос. наук

ФІЛОСОФІЯ МОВИ В. ФОН ГУМБОЛЬДТА І ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ ХІХ СТ.

Розглядається філософія мови В. фон Гумбольдта і його вчення про внутрішню форму в якості теоретичної основи філософської герменевтики ХІХ століття. Показана конгеніальність ідей вченого і творчість герменевтичних теорій: Ф. Шлейєрмахера, Ф. Аста, В. Дільтея, в яких набули подальшого розвитку уявлення про духовну культуру як визначальну силу соціального розвитку та індивідуальності, як передумові всякого існування. Вказані концепції і склали в підсумку основу німецької герменевтики і її підходів до інтерпретації, пов'язаних перед усім з відмовою від розуміння герменевтики як допоміжного інструменту і перетворенню теорії розуміння в найбільш повну і довершену гуманітарну методологію.

Ключові слова: герменевтика, інтерпретація, мова, дух, внутрішня форма, індивідуальність, дискурс, смисл.

Формування кола ідей, що склали основу сучасної філософської герменевтики, невіддільне від уявлення про сутність мови і розуміння її ролі в формуванні духовної культури, а також від уявлення про людську індиві-

Список використаних джерел:

1. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер ; [пер. с англ.] – М. : ООО "Издательство АСТ", 2004. – 781 с.
2. Хейлз К. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетичі, літературі та інформатиці [переклад Є. Марічева] / К. Хейлз – К.: Ніка-Центр, – 2013. – 426 с.
3. Ложилина А.Н., Французова Н.П. Философия творчества. Монография. / Под общей редакцией А.Н. Ложилина, Н.П. Французовой. – М.: ФО, 2002. – 131 с.
4. Антонов А.В. Психология изобретательского творчества / А.В.Антонов. – К.: Вища школа. – 1989. – 149 с.
5. Шелер М. Положение человека в Космосе / М. Шелер; [Сост. и послесл. П. Гуревича; Общ. ред. Ю. Попова] // Проблема человека в западной философии: Переводы. – М.: Прогресс, 1988. – С. 31–95
6. Шейко О.С. Творчество: конфликт личности и общества. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Sprrr/2006_1/sheйко.pdf
7. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта / Р.Дарендорф // Социологические исследования. – 1994. – №5. – С. 142 – 147.
8. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. / А. Камю. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
9. Загурская Н.В. Постчеловек. Version N / Postman. Версия Н : монография / Н.В. Загурская. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2016. – 292 с.
10. Левченко Є.В. Постлюдина та постлюдство: особливості прояву / Є.В. Левченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2015. – № 60 – С. 152-161.

Надійшла до редколегії 10.03.18

дуальність, її створення та розвиток. Розгляд подібних питань є принциповим для виявлення тієї дійсної ролі, яку герменевтичний проект зіграв в історії європейської гуманітарної культури. В іншому випадку його рецепція

обмежитись уявленням про герменевтику, як про один з філософських напрямків, що розглядаються в курсах з історії філософії. У такій ситуації важко буде зрозуміти, чому статус герменевтичних отримують теорії, що досить принципово відрізняються одна від одної. Це і біблійна критика, і філософія життя, і феноменологічна традиція, екзистенціалізм і численні школи семіотики.

У цій статті ми розглянемо ряд концептуальних передумов, які зробили можливим формування німецької герменевтики XIX століття і які, з відомими поправками, зберігають своє значення і в сучасній філософській герменевтиці, пов'язаної насамперед з роботою Х.-Г. Гадамера. [11]. Тут можна задатися питанням, чому філософська герменевтика і її ідеї виникають і отримують розвиток саме в Німеччині, на межі XVIII і XIX століть? Тут перш за все слід вказати на традицію тлумачення, що склалася в рамках протестантської теології, а також на коло проблем, окреслених в німецькому трансцендентальному ідеалізмі, який безсумнівно є теоретичною основою герменевтичних теорій.

Важливою ланкою в розвитку теорій розуміння і інтерпретації є виникнення наукової філології, нової науки про мову і розумінні останньої в якості необхідної духовної основи для розвитку народу і людини. Саме створення теоретичних основ філології німецька наука цього періоду може поставити собі в заслугу. Чималу роль в цьому процесі зіграли також просвітницькі та реформаторські ідеї, які створили передумови для широкої освітньої реформи в Німеччині в першій третині XIX століття, засновані на уявленні про людину, як про духовну істоту, вільну і всебічно розвинену індивідуальність.

Одним з мислителів, теоретиків нової філології та реформатором освіти, людиною, ім'ям якої називають саму форму класичного університету, став Вільгельм фон Гумбольдт. В його уявленні про людину закладено прагнення останньої бути самодіяльною і самостійною особистістю, справжнім креатором власного світу. Відповідно, і виховання повинно викликати в вихованця прагнення до самовизначення, а не конформізм по відношенню до світу. Філософ вважав, що слід прищеплювати прагнення не тільки до речей прикладних, але будити в людині творчі сили, розвивати здатність до абстрактного мислення, щоб людина була в змозі орієнтуватися в ситуації вибору, в критичних і нестандартних умовах. Відповідно до цієї установки і навчання повинно орієнтувати на закони, форми думки і слова, при цьому освіта жодним чином не повинна підлаштовуватися під майбутню професію, але має бути універсальною.

Гумбольдт сповіщає ідеал неогуманізму, який з'являється в європейській думці з середини XVIII ст. Він звертається до класичної, перш за все, давньогрецької спадщини, і виступає в якості критика ідей Просвітництва з його пріоритетом практичної користі, що розуміється зазвичай цілком утилітарно. З точки зору В. фон Гумбольдта, греки втілювали ідеал всебічного розвитку людини. Це уявлення, втім, не зовсім відповідало дійсності. Свого часу грецька освіта зовсім не була позбавлена практичної складової, а ідеалізовані форми виховання та розвитку особистості рідко втілювалися в дійсності.

Епоха романтизму, до якої відноситься і творчість В. фон Гумбольдта, з більшими чи меншими поправками завжди була схильна до ідеалізації античного минулого, що ж стосується ідеалізації грецької культурної спадщини, то саме тут надлишкова ідеалізація стає загальним правилом, починаючи з епохи Відродження і особливо – після втрати падіння Візантії, коли західні інтелектуали усвідомили, яку унікальну культуру було знищено і якої спадщини вони втратили в особі класичної і візантійської освіченості.

Завдяки Гумбольдту, його прихильникам і однодумцям вивчення мови набуває зовсім іншої якості, мова людини, на думку Гумбольдта – це основна форма пізнання світу. Вивчення класичних мов удосконалює власне розуміння світу і самого себе. Автор німецьких освітніх реформ був також видатним лінгвістом, вченим, значення ідей якого зберігається і в наші дні. Він став родоначальником нового напрямку в мовознавстві, яке до першої третини XX століття було одним з найбільш впливових в дослідженні мови.

Вчення В. Гумбольдта про внутрішню форму слова і мови і про висловлення в мові духу, ментальності, свідомості кожного народу стало теоретичною основою його педагогічних ідей і реформ в галузі народної освіти.

У відповідності з точкою зору Гумбольдта, головна цінність вивчення класичних мов полягає в тому, що за допомогою останніх ми засвоюємо специфічні форми мислення греків. Шанування греків в цей період прийняло чи не релігійний характер, так само як і пієтет перед античною культурою. Університети і гімназії Німеччини стали своєрідними храмами класичної вченості, а викладачі – жертвами своєрідної релігії нового еллінізму, що не могло не позначитися на менталітеті цілої епохи.

Новації в освітній системі в цей період були спрямовані на формування нової соціальності, проти колишнього світу ієрархії і спадкової аристократії: тепер не походження, а талант і здібності людини повинні були визначати її цінність і важливість і її соціальний статус. Освіта з цього часу перетворюється в єдиний показник кваліфікації, стає новим сертифікатом благородства, і знання грецької мови і культури стало новим відмінним знаком нової інтелігенції, нової освіченості.

Дана тенденція знайшла своє відображення і в роботах творців нової герменевтики, видатних німецьких філологів Ф. Аста [див. 7; 8; 9] і Ф. Шлейермахера [6; 14], кожен з яких вніс свою лепту в розуміння античної спадщини і в науку про класичну давнину. Так, Шлейермахер є автором видатного перекладу Платона на німецьку мову, а Ф. Аст – видавцем і коментатором Платона, що склав повний тритомний словник грецького мислителя. Саме в рамках класичної освіченості, в філологічних студіях цього періоду і виникла філософська герменевтика, при цьому чималу роль в її створенні зіграла наука про мову.

Вільгельм фон Гумбольдт прагнув конкретизувати і розвивати філософське вчення Канта на матеріалі суспільної історії, але по ряду питань він прагнув зберегти духовну основу платонізму, що і виразилося в його вченні про внутрішню форму мови. Гумбольдт вважав, що історія як наука в певному сенсі може збігатися з естетикою, і виробив свою теорію історичного пізнання. Відповідно до неї, всесвітня історія є результатом діяльності духовної сили, що лежить за межами пізнання, яка не може бути зрозумілою з точки зору наукового детермінізму.

Проявляє себе ця духовна сила через творчі здібності та особисті зусилля окремих індивідів, що впливають з природної необхідності або з потреби. Таким чином, історичне життя суспільства є результатом свободи і необхідності життя індивідів і життя цілого. На цих ідеях Гумбольдта корениться уявлення про дух і духовну культуру, розвинене згодом в німецькому ідеалізмі. Гумбольдт розумів під духовною культурою релігійно-моральні уявлення, які призводять до вдосконалення особистості людини і, разом з тим, – до поліпшення суспільного життя.

Одночасно з цим Гумбольдт формулює своє вчення про індивідуальність. Він стверджує, що будь-яка людська індивідуальність є ідея, що корениться в явищі.

Гумбольдт вважав, що в індивідуальності криється таємниця будь-якого існування і першим висловив думку про необхідність різноманітності. Будь-яке зовнішнє начало є трансцендентним по відношенню до людини і має обмежуватися виключно встановленням певних соціальних рамок. Вищу мету, яка повинна визначати межі діяльності соціуму, Гумбольдт бачив в універсальному розвитку індивідуальності.

Питання про зв'язок теорії В. фон Гумбольдта з тими чи іншими філософськими концепціями, по-різному трактується істориками філософії. Однак досить ясно, що вплив на вченого загальної філософської атмосфери епохи, сприяв розгляду великих, кардинальних питань антропології та теорії мови.

У своїх ранніх лінгвістичних працях В. фон Гумбольдт висловлює ідеї, пов'язані з так званою стадіальною концепцією мови. Ці ідеї були засновані на аналізі значного для того часу кількості мов, зокрема, на підставі матеріалів, зібраних його братом. Він першим серед мовознавців-теоретиків став вивчати мови американських індіанців. Вивчення мови на цьому етапі становить предмет власне історичної лінгвістики. Удосконалення мови тісно пов'язане з історичним розвитком відповідного народу. В той же час і тут можна і потрібно зіставляти мови. Тільки на матеріалі мов, що стоять на рівній мірі розвитку, можна відповісти на загальне питання про те, як все різноманіття мов взагалі пов'язане з процесом походження людства. Уже тут В. фон Гумбольдт відкидає ідею про те, що увалення людини про світ незалежні від її мови.

Різне членування світу різними мовами, як зазначав учений, виявляється при зіставленні простого слова з простим поняттям і уваленням про світ. Уже в своїх ранніх роботах В. фон Гумбольдт заявляє, що мислення не просто залежить від мови взагалі, а ще й до певної міри воно визначається кожною окремою мовою.

В. фон Гумбольдт також вказує на колективний характер мови і стверджує, що мова не є довільним витвором окремої людини, а належить завжди цілому народові, мова є спадком, який пізніші покоління отримують від поколінь минулих. Тут важливо розуміти і те, що мови є не тільки засобом вираження вже пізньої дійсності, але, більш того, і засобом пізнання раніше невідомого. Їх відмінність не тільки відмінність звуків і знаків, а й відмінність самих світоглядів. У цьому, з точки зору вченого, полягає сенс і кінцева мета всіх досліджень мови.

Гумбольдт дає своє принципове визначення мови: "За своєю дійсною сутністю мова є щось постійне і разом з тим в кожен даний момент мінливе. Навіть її фіксація за допомогою тексту представляє собою далеко не досконалий мумієобразний стан, яке передбачає відтворення його в живому мовленні. мова є не продукт діяльності (ergon), а сама діяльність (energeia). Її справжнє визначення може бути тому тільки генетичним. мова являє собою постійно відновлювану роботу духу, спрямовану на те, щоб зробити артикульований звук придатним для вираження думки. У справжньому і дійсному сенсі під мовою можна розуміти тільки всю сукупність актів мовленнєвої діяльності. У безладному хаосі слів і правил, який ми за звичкою називаємо мовою, наявні лише окремі елементи, відтворювані – і до того ж неповно – мовної діяльністю; необхідна постійно повторювана діяльність, щоб можна було пізнати сутність живої мови і скласти вірну картину живої мови. По розрізненні елементів не можна пізнати те, що є вищим і найтоншим у мові; це можна досягнути і вловити тільки у зв'язку мовленнєвих актів. Розчленування мови на слова і правила – це лише мертвий продукт наукового аналізу. визначення мови як діяльності духу абсолютно правильно і

адекватно хоча б тому, що буття духу взагалі може мислитися тільки в діяльності і в якості такої" [13. С. 103].

Цей підхід можна оцінити як визначальний для установа основ герменевтики, так як і самої герменевтичної позиції. мова і слово обіймають, в свою чергу, всю повноту дійсного змісту, що ріднить позицію Гумбольдта з "Філософією духу" Гегеля, якщо тільки інтерпретувати мову і її життя як дійсну потужність гегелівської ідеї, яка виступає в якості Абсолютного духу.

Перед нами – досить специфічний світогляд, своєрідний свержлінгвізм, всесловесність, доктрина, в якій, незважаючи на загальну стриманість, все ж таки присутній досить тонкий і своєрідний ідеалізм, який спирається на вічну новизну, невичерпність і могутність мови. Аналог такого підходу можна знайти у Гуссерля там, де він говорить про абсолютне Его, як точки відліку і умови темпоральності.

Для Гумбольдта природніше говорити про автономію або самостояння мови, яка є не тільки і не стільки феноменом, скільки засобом, що пред'являє все інші феномени, в тому числі і саму людину. мова – це специфічний діяч, людина ж сама у певному сенсі – феномен мови, який живе в мові і її всіляких формах. Ми не можемо залишити своїх мовних кордонів, навіть якби хотіли це зробити. Це було б рівносильно виходу за межі сушого, яке для нас повністю охоплене мовою і представлене в ній, оскільки для Гумбольдта весь духовний світ є мовою. Людина вступає в коло, окреслене мовою, і переміщується в ньому досить вільно. Тільки в цьому колі можливі народження і життя, любов і ненависть, логіка, мистецтво і філософія. Людина, чим би вона не була, не має влади вийти за межі цього кола і залишитися самою собою.

Необхідно більш чітко розмежувати слово і мову у Гумбольдта, так як і те й інше поняття, крім лінгвістичного навантаження, несуть на собі відбиток метафізики. Так, слово в лінгвістичному аспекті перебуває в складі мови, в метафізичному ж – сама мова є не що інше, як слово. Ці аспекти далеко не завжди чітко розрізняються у Гумбольдта, що навряд чи є методологічним недоглядом. справа в тому, що будь-яке слово, з точки зору філософа, і метафізично, і лінгвістично принципово невичерпне, будь-яке слово припускає наявність всього мовного, тобто смислового контексту, є спонуванням до смислотворчості і саме виступає в цьому процесі в якості активної сили.

Взаємоузгоджений досвід в його культурно-історичної даності стає у Гумбольдта основою для побудови герменевтики, що зближує його позицію з точкою зору В. Дільтея [див. 3; 4]. Важливим є також у В. Дільтея і зв'язок герменевтики з мовою: "Ілюмінацією ми називаємо мистецтво розуміння непохитно фіксованих проявів життя. Так як духовне життя лише в мові знаходить своє повне, вичерпне життя і тому сприяє об'єктивному розумінню значень, то тлумачення завершується в інтерпретації слідів людського буття, залишених в писемності. Це мистецтво – основа філології, наука про це мистецтво – герменевтика" [10. С. 265].

Таким чином, завдяки В. фон Гумбольдту, вчення про мову було виведено з суто лінгвістичних рамок на вільний метафізичний простір. Він, одним з перших, показав, наскільки лад і характер мови залежить від душевного ладу і характеру народів і індивідуумів – носіїв мови, тобто зафіксував зв'язок між духом і мовою, мисленням і мовою, між логікою і лінгвістикою. Нарешті, Гумбольдт створив вчення про внутрішню форму мови, і хоча воно не відрізняється достатньою ясністю, проте, стало основою більш пізніх і більш

розгорнутих концепцій, в тому числі і сучасної філософської герменевтики.

Про свою високу оцінку В. фон Гумбольдта говорить і М. Гайдеггер, який зазначає, що дискурс про мову почався в грецькій античності, щоб потім розійтися по різноманітних шляхах роздум про мову і досягнути своєї вершини в мовознавчій думці Вільгельма фон Гумбольдта, який уявляє собі мову як особливу "роботу духу". Керуючись цим орієнтиром, він йде по слідах того, що виявляється як сутність мови, як дещо, що є вона сама. Це "дещо" і називають сутністю. Гумбольдт відсилає тут до поняття внутрішньої мовної форми, до якої належить питання: що таке мова як вираження думки, якщо ми мислимо в світлі її походження з внутрішньої діяльності духу? Відповідь Гумбольдта така: коли в душі пробуджується почуття, що мова є не просто розмінний засіб для взаєморозуміння, але справжній світ, який дух внутрішньої роботою своєї сили покликаний спорудити між собою і предметами, – тоді ми на правильному шляху до того, щоб все більше відкривати в цьому світі. [Див. 5. С. 262-263].

Герменевтика "вслухається" в мову, намагаючись знайти сенс, прихований в її глибинах, незалежно від особистості того, хто говорить, пише або інтерпретує. У певному сенсі стверджується, що людська мова є "розумнішою" свого носія. Виникає свого роду парадокс: вчення, яке розпочало з людської індивідуальності, змушене було редукувати спочатку речі до феноменів, потім феномени до значень, значення до мовних форм, а останні визнати єдиними формами, в яких проявляється світ, людство, індивідуальність. До цього, власне, і приходять Гумбольдт, для якого мова перетворюється на квінтесенцію культуру, тотальне вираження духу.

До появи герменевтики, людина думала про речі, що вони суть факти, то в герменевтиці речі перетворилися в слововформи, значення, смисли. Людина змушена була поступитися необхідністю стати інтерпретатором, герменевтиком. Відтепер людина оточена власною мовою і її смисловими утвореннями. Однак, при всій своїй віднесеності до людини, при всій тонкощі в інтерпретації тих чи інших смислових моментів, сам суб'єкт розуміння в герменевтиці, сам потенційний герменевтик – завжди охоплений своєю власною мовою, своїми власними смисловими утвореннями. Така, наприклад, гра у Х.-Г. Гадамера, яка виступає в своїй тотальності як суб'єкт самої себе: "З точки зору мови, власне суб'єкт гри – це явно не суб'єктивність того, хто поряд з іншими видами діяльності віддається також і гри, але лише сама гра. Ми просто настільки звикли співвідносити

феномен типу гри з суб'єктивністю, <...> що залишаємося глухі до цієї вказівки духу мови" [11, с. 110].

Позиція Гумбольдта досить близька до цієї точки зору. Людина зовсім не господар мови, не її власник, як не володіє вона і власною свідомістю, навпаки, – це вона захоплена мовою, причому, не тільки зсередини, але і зовні, оскільки для німецького мислителя весь духовний всесвіт також є слово, за яким немов за часоколом значень і слововформ ховається сама людина, перетворюючись в герменевтичного суб'єкта.

Таким чином, можна казати про незаперечний вплив кола ідей В. фон Гумбольдта на формування теоретичних основ німецької герменевтики XIX століття, про принципову переорієнтацію проблематики останньої з суто філософських проблем і релігійної екзегези на розуміння мови і її утворень як необхідної духовної основи людини і культури. В рамках підходу, що розвинутий Гумбольдтом, герменевтика вперше за весь час свого існування набуває духовну, метафізичну, тобто, і загальну сутнісну основу, що дозволяє їй стати в XX столітті багатомірною універсальною гуманітарною методологією.

Список використаних джерел:

1. Гумбольдт В. фон. О духе, присущем человеческому роду / В. фон Гумбольдт // Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – С. 337-345.
2. Гумбольдт В. фон. Характер языка и характер народа / В. фон Гумбольдт // Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. – М.: Прогресс, 1985. – С. 370-381.
3. Дильтей В. Собр. соч. В 6 т. / В. Дильтей; Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. – Т. I. – Введение в науку о духе. – 768 с.
4. Дильтей В. Собр. соч. В 6 т. / В. Дильтей; Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2001. – Т. IV. – Герменевтика и теория литературы. – 536 с.
5. Хайдеггер М. Путь к языку // Время и бытие. Статьи и выступления: пер. с нем. В.В. Бибихина / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – С. 259-273.
6. Шлейермахер Ф. Герменевтика [Текст] / Пер. с нем. А.Л. Вольского / Ф. Шлейермахер. – СПб.: Европейский Дом, 2004. – 242 с.
7. Ast G.W.F. Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik. Landshut, 1808. – 228 s.
8. Ast G.W.F. System der Kunstlehre oder Ästhetik. Leipzig, 1805.
9. Ast G.W.F. Grundlinien der Philosophie. Landshut 1807, 2. Auflage ebd. 1809.
10. Dilthey W. Gesammelte Schriften. Bd. VII. – Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften. Leipzig. Teubner. 1922. 540 s.
11. Gadamer H.-G. Gesammelte Werke. Bd. 1. – Hermeneutik I. Wahrheit und Methode. Tübingen 1990, 494 s.
12. Heidegger M. Sein und Zeit. Neunzehnte Auflage. Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2006, 445 s.
13. Humboldt W. von. Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und seinen Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts // Humboldt W. von. Werke. Vol. VI. Berlin, 1848, 630 s.
14. Schleiermacher F. Hermeneutics and Criticism. Cambridge University Press, 1998. – 284 p.

Надійшла до редколегії 31.01.18

В.А. Дубинина

ФИЛОСОФИЯ ЯЗЫКА В. ФОН ГУМБОЛЬДТА И ФОРМИРОВАНИЕ НЕМЕЦКОЙ ГЕРМЕНЕВТИКИ XIX ВЕКА

Рассматривается философия языка В. фон Гумбольдта и его учение о внутренней форме в качестве теоретического основания философской герменевтики XIX века. Показана конгенитальность идей ученого и создателей герменевтических теорий: Ф. Шлейермахера, Ф. Аста, В. Дильтея, в которых получили дальнейшее развертывание представления о духовной культуре, как определяющей силе общественного развития и индивидуальности, как предпосылке всякого существования. Эти концепты и составили в конечном итоге основу немецкой герменевтики и ее подходов к интерпретации, связанных прежде всего с отказом от понимания герменевтики как вспомогательного инструмента и преобразованием теории понимания в наиболее полную и совершенную гуманитарную методологию.

Ключевые слова: герменевтика, интерпретация, язык, дух, внутренняя форма, индивидуальность, дискурс, смысл.

V. O. Dubinina

PHILOSOPHY OF LANGUAGE V. VON HUMBOLDT AND FORMATION OF GERMAN HERMENEUTIC OF THE XIX CENTURY

The philosophy of the language of V. von Humboldt and his doctrine of the internal form as the theoretical basis of the philosophical hermeneutics of the XIX century are considered. The congeniality of the ideas of the scientist and the creators of hermeneutic theories is shown: F. Schleiermacher, F. Ast, W. Dilthey, in which they further developed the notion of spiritual culture as the determining force of social development and individuality, as a prerequisite for all existence. These concepts and eventually formed the basis of German hermeneutics and its approaches to interpretation, primarily related to the rejection of the understanding of hermeneutics as an auxiliary tool and the transformation of the theory of understanding into the most complete and perfect humanitarian methodology.

Formation of the circle of ideas that formed the basis of modern philosophical hermeneutics is inseparable from the notions of the essence of language and understanding of its role in the formation of spiritual culture, as well as from the notions of human individuality, its formation and development. Consideration of such issues is fundamental for revealing the actual role that the hermeneutic project played in the history of European humanitarian culture. Otherwise, his reception will be limited to the idea of hermeneutics as one of the philosophical trends considered in

courses on the history of philosophy. In such a situation it will be difficult to understand why the status of hermeneutics is given to theories that are fundamentally different from each other. This is the biblical criticism, and the philosophy of life, and the phenomenological tradition, existentialism and the numerous schools of semiotics.

In this article we will consider a number of conceptual premises that made it possible to form the German hermeneutics of the nineteenth century and which, with certain amendments, retain their significance in modern philosophical hermeneutics.

The fundamental link in the development of theories of understanding and interpretation is the emergence of scientific philology, a new science of language and understanding of the latter as a necessary spiritual basis for the development of the people and man.

One of the thinkers, theorists of the new philology and reformer of education, the man whose name is called the very form of the classical university, became Wilhelm von Humboldt. Thanks to Humboldt, his supporters and like-minded people, language learning takes on a completely different quality, the language, according to Humboldt, is the basic form of knowledge of the world. Studying of classical languages improves own understanding of the world and itself. The author of the German educational reforms was also an outstanding linguist, a scientist, whose ideas are still important today. He became the founder of a new direction in linguistics, which until the first third of the twentieth century was one of the most influential in the study of language. One can speak about the undoubted influence of the circle of W. von Humboldt's ideas on the formation of the theoretical foundations of the German hermeneutics of the nineteenth century, the fundamental reorientation of the latter's problems from purely philological problems and religious exegesis to the understanding of the language and its formations as an indispensable spiritual basis of man and culture. In the framework of the approach developed by Humboldt, hermeneutics for the first time in its existence acquires a spiritual, metaphysical, and therefore universal, essential basis, which allows it to become in the twentieth century a multidimensional universal humanitarian methodology.

Keywords: hermeneutic, interpretation, language, mind, internal form, individuality, discourse, sens.

УДК 141.319.8:37.015.31

І.О. Кобзєва, канд. пед. наук

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ КАЛОКАГАТІЇ

У статті проаналізовано і вивчено філософський зміст давньогрецького поняття "калокагатія", його історичне становлення і можливість використання в наступні історичні періоди. Дослідження виявило випадки вживання цього поняття в корпусі текстів Сократа, Платона, Аристотеля. Зроблено аналіз смислового контексту слововживання "калокагатії".

Ключевые слова: калокагатія, добро, краса, прекрасне, ідеал, античність.

Поняття "калокагатія", існує на рівні історико-філософського надбання. Вивчення окремих факторів калокагатії давньогрецького суспільства – може значно розширити наші уявлення про особливості античної епохи. У сучасній філософії немає категорії, за змістом еквівалентній цьому поняттю. Складність його перекладу підтверджується всіма європейськими мовами, тому, для того щоб зрозуміти зміст, потрібен словесний опис. Зрозуміло, це не означає, що калокагатія не має строгих смислових обрисів: в ній знаходить своє відображення давньогрецький ідеал досконалої особистості, фізичне (зовнішнє) і ціннісне (внутрішнє).

Незважаючи на різноманіття інтерпретацій, у всіх тлумачень поняття "калокагатія" є спільна риса: в їх основі лежить уявлення про гармонійне співіснування високих інтелектуальних, фізичних і моральних якостей, а також відповідний їм спосіб життя [8, с.250–254].

Мета та завдання роботи розкрити сутність поняття "калокагатія", дослідити смислові модифікації в історії давньогрецької філософії та простежити подальший її розвиток. Цій проблемі присвячено праці багатьох учених: О. Лосева, Г. Вагнера, Е. Нікітюка, Д.С. Новикова, Е.Фролова, А. Салаппа Еліопулу, Н.М. Гудкова, А.В. Сьомушкіна, А. А. Гусейнова, в тому числі і сучасних українських вчених: К. С. Семенюк, І.К. Сацук, І.А. Нагіленко. І абсолютно безперечними першоджерелами є праці: Ксенофонта, Платона та Аристотеля.

Дехто з авторів вважають, для того щоб досягнути таємниці філософського мислення, треба критично оцінити спадщину великих греків. Вже в античній філософській класиці можна виявити витоки класичного поняття ідеалу як єдності істини, добра і краси, до яких повинна прагнути кожна людина [10, с.143–144]. Але багато авторів відзначають, що у вітчизняній літературі так і не було вироблено єдиного адекватного способу передачі цього терміну [11, с.34–37].

Починати аналіз сутності калокагатії слід з огляду античної категорії, тому що вперше поняття "калокагатія" зустрічається у висловах, приписуваних Солону (640–559 р.до н.е., Афіни). Тут дуже важливо звернути увагу на ті світоглядні особливості, які мали давньогрецькі цивілізації, під впливом яких і зародилося це поняття. Античність завжди залишалася невичерпною

скарбницею знання. Серед чинників зародження, збереження життєздатності калокагатії і набуття нею нового характеру існування, на які ми звернемо увагу, виступають особливості давньогрецької цивілізації – специфічний космоїзм, домінуючий в сприйнятті навколишньої реальності, породжує характерну естетизацію буття, але він має, без сумніву, і міфологічне підґрунтя; роль релігії в культурі Давньої Греції, її особливості, що вплинули на характер і значення міфології в культурі; наявність поліса – особливої форми державної і соціальної освіти, який багато в чому являє собою громаду і в зв'язку з цим який мав особливу громадську свідомість; і наостанок, дуалізм давньогрецької культури, що випливає з двох начал, її створюючих, – "аполлонічного" та "діонісичного", за якими криються не тільки романтичні трактування динаміки культури, але реальні смислові полюса античного грецького світу [2, с.71–74]. Захоплюючись і насолоджуючись красою природи, вони одухотворяли її, плодили численні образи богів і духів. У своїх богів "... греки цінували ... перш всього їх надлюдську могутність, незмінно супутне їм щастя і красу Божественна харизма розумілася ними швидше естетично, ніж етично" [2, с.128]. Боги, які володіють красою, вважалися здатними наділяти нею своїх улюбленців: "Краса взагалі завжди вважалася у греків даром богів. У ній бачили знак вибраності, "божественної благодаті" (харизми), яким боги відзначали людей, які користувалися їх особливою прихильністю, тим самим наближаючи їх до себе" [3, с.265]. Таким чином, естетичне бачення світу і любов стародавніх греків до краси, дозволили їм згодом звернутися до пошуку прекрасного в людині; і краса, що сприймалася спочатку як дар богів, поступово стає необхідною якістю культури – ідеалом людської особистості і стрижнем, що об'єднує. Всесвіт, в якій, крім людей, знаходиться місце богам, духам природи, душам померлих [2, с.71–74].

Згодом саме з уявлень про божественну красу і силу зароджується поняття калокагатії – одне з ключових в грецькій культурі. Спочатку під поняттям "καλὸς καὶ ἀγαθός" розумілася людина, наділена різними фізичними достоїнствами: красою, силою, здоров'ям. Однак поступово "... логічний акцент в понятті калокагатії все більше зміщувався, переходячи з чисто зовнішніх, фізичних до-